

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Radoslav Ivančík – Jaroslav Ušiak
Článok / Article: Teoretické a terminologické východiská skúmania problematiky vymedzenia a definovania terorizmu
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

IVANČÍK, R. – UŠIAK, J. 2014. Teoretické a terminologické východiská skúmania problematiky vymedzenia a definovania terorizmu. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 17, č. 3, 2014. ISSN 1335 – 2741, s. 91-111. Dostupné na internete: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2014/IVANCIK_USIAK.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

TEORETICKÉ A TERMINOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANIA PROBLEMATIKY VYMEDZENIA A DEFINOVANIA TERORIZMU

THEORETICAL AND TERMINOLOGICAL BACKGROUND FOR THE RESEARCH OF PROBLEMS DELIMITATION AND DEFINITION OF TERRORISM

Radoslav Ivančík – Jaroslav Ušiak*

ABSTRACT

Terrorism represents one of the most serious security threats for the whole human society at the first half of the second decade of the 21st century. No country, society or social system is immune to terroristic activities in these days. Terroristic attacks are performed in all regions of the world and present daily menace for a large number of people in many developed and developing countries. Unfortunately, nowadays, due to globalization and so-called reduction of distances, terrorism can hit anyone, anywhere and anytime. Simultaneously, it causes tremendous material and financial damages and brings considerable human loses and hardly curable mental wounds. And those are the reasons why authors, in their article, deal with theoretical and terminological problems related to this contemporary global security threat.

Key words: terrorism, security threats, human society, definitions of terrorism, teror

Úvod

Pojem terorizmus sa síce dnes objavuje v odbornej literatúre pomerne často a veľmi frekventovane sa používa najmä v politike, v žurnalistike, v rôznych správach, reportážach či komentároch v rámci informovania prostredníctvom masovo-komunikačných prostriedkov, ale aj v bežných rozhovoroch obyčajných

* plk. gšt. Ing. Radoslav Ivančík, PhD. pôsobí na Generálnom štábe Ozbrojených síl SR, Kutuzovova 8, 832 47, Bratislava, Slovenská republika, radoslav.ivancik@gmail.com.

Mgr. Jaroslav Ušiak, PhD. pôsobí ako odborný asistent na Katedre bezpečnostných štúdií, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, jaroslav.usiak@umb.sk.

ľudí, avšak jeho všeobecne akceptovaná a jednotná definícia dosiaľ neexistuje. S istým nadhľadom možno dokonca uviesť, že počet definícií terorizmu zodpovedá počtu prác pojednávajúcich o terorizme. (Meisels, 2009)

Táto situácia sa odráža aj v praktickej rovine. Vo všetkých aktuálnych bezpečnostných stratégiách štátov a medzinárodných organizácií definovanie terorizmu chýba. Často sa uvádzajú len jeho typy (napr. kyberterorizmus, environmentálny terorizmus, politický terorizmus, náboženský terorizmus a pod.), kde je možné definovať aspoň objekt, voči ktorému je terorizmus namierený, čím dochádza k tzv. sublimačnej definícii. (Pillar, 2013)

Zložitosť a mnohostrannosť problematiky definovania terorizmu sa prejavuje aj v tom, že sa naň vzťahuje viacero pojmov a spája sa s ním viacero prívlastkov (napr. kyberterorizmus, environmentálny, náboženský, subverzívny, represívny, etnický, kriminálny, politický alebo patologický terorizmus, atď.). K pojmom veľmi blízkym terorizmu a v mnohých aspektoch sa s ním aj prelínajúcim patria najmä pojmy teror, terorizovanie a vigilantizmus, ktoré si ešte predtým, ako sa dostaneme k problematike definovania terorizmu, objasníme v nasledujúcej časti.

1 Vymedzenie základných pojmov

1.1 Teror

Teror, podobne ako mnoho iných pojmov, má svoj pôvod v latinčine, pričom je odvodený od slov „*terror*“ a „*terrere*“, čo v latinčine znamená *strach* alebo *hrôza*, resp. *vydesiť* alebo *postrašiť*. V európskych jazykoch sa prvýkrát objavil vo francúzskom jazyku už v priebehu 14. storočia. Akademický slovník francúzskeho jazyka z roku 1694 vysvetľoval pojem „*terreur*“ ako „*veľký strach, násilné pobúrenie ľudskej duše spôsobené predvedením obrazov bolesti*“.¹ Neskôr, v 16. storočí sa toto slovo začalo používať aj v anglickom jazyku a postupne sa v priebehu nasledujúcich rokov a storočí rozšírilo do ostatných jazykov po celom svete. Používalo sa síce v rôznych súvislostiach, ale vždy s udalosťami, ktoré sa spájali s násilným zastrašovaním (Škvrnda, 2002).

Významným spôsobom k tomu prispela aj udalosť, ktorá sa odohrala v obci Teror ležiacej v severnej časti ostrova Gran Canaria, kde bol v roku 1718 následkom výbuchu pušného prachu úplne zničený tamojší kostol. Zničenie

¹ V Slovníku Francúzskej akadémie sa pojem terorizmus objavil prvýkrát až v roku 1798 ako pojem pre označenie ilegálnych hnutí. Mal teda iný význam ako predtým, aj ako v súčasnosti.

cirkevného symbolu a stánku v obci spôsobilo, že na základe predmetnej udalosti sa pojem teror začal používať pre označenie ničenia, vystrašenia a ohrozovania ľudí.

Jasný politický význam dostal pojem teror za Veľkej francúzskej revolúcie, kedy sa francúzska revolučná vláda ocitla v situácii, keď sa začala obávať aristokratickej emigrácie, ktorá tajne vyjednávala s vládami okolitých štátov o invázii do Francúzska. Navyše podozrievala časť domáceho obyvateľstva zo zrady a podpory reakčného hnutia. Vtedajší francúzsky Národný konvent, vedený radikálnou frakciou jakobínov na čele s **Maximiliánom Robespierrom**,² prijal 30. augusta 1793 zákonné opatrenie o terore, ktoré nariaďovalo masovú exekúciu podozrivých zradcov. Aj preto sa v Ottovom náučnom slovníku terorizmus vysvetľoval ako „*hrôzovláda, obzvlášť počas revolúcie v dobe od 2.6.1793 do 28.7.1794 zvaná Régime de le Terreur*“.

V priebehu pôsobenia revolučného terorizmu bolo uväznených okolo 300 tisíc ľudí, pričom najmenej 17 tisíc z nich bolo oficiálne popravených a ďalší zomreli v žalároch, často bez súdu. **Robespierre** ospravedľňoval tieto brutálne činy nasledujúcimi slovami: „*Teror nie je nič iného ako okamžitá spravodlivosť, krutá a nezameniteľná. Je to výkon moci, ktorý nie je ani tak špecifickým princípom ako skôr dôsledkom všeobecného princípu demokracie, použitého v okamžiku, kedy je vlasť v stave najvyššej núdze*“ (Schmid, 1997, s. 19)

Bývalí podporovatelia krutých opatrení, ktoré navrhol **Robespierre**, sa postupne začali obávať o svoje životy a tajne pripravovali jeho zvrhnutie. Nemohli ho však obviniť z teroru, pretože sami kedysi odsúhlasili, že teror je zákonný nástroj štátu a jeho vlády, a tak vznikli proti **Robespierrovi** obvinenie z terorizmu, pričom tento pojem na rozdiel od teroru predstavoval nezákonné jednanie. Na základe vznesených obvinení bol **Robespierre** a jeho nasledovníci uznaní vinnými z terorizmu a 17. júla 1794 boli popravení.

Pod vplyvom týchto krvavých udalostí sa termín teror rýchlo rozšíril po celej Európe, z Európy do Ruska, odtiaľ do Indie a postupne aj do ďalších krajín.

² Maximilián Robespierre (1758-1794), prezývaný „Nepodplatiteľný“, bol francúzsky politik, právnik, vodca jakobínov a jedna z najdôležitejších osobností francúzskej revolúcie. Bol žiakom Rousseaua, preto odmietal ateizmus. Spočiatku bol prívržencom radikálneho osvietenstva, bojoval za slobodu tlače a náboženstva a rovnosť všetkých občanov. Robespierre bol jedným z organizátorov zosadenia a popravy kráľa Ľudovíta XVI. a jeho manželky Márie Antoinetty (1793). Od júla 1793 bol členom Výboru pre národné blaho, čím si získal neobmedzenú moc. Počas krízy roku 1793 použil vládu teroru na prekonanie tejto krízy a v tomto spôsobe vlády aj pokračoval tak, že stále „pracovala gilotína“. V júni 1794 sa proti nemu spojili členovia Konventu a 27. júla 1794 ho zvrhli a o deň neskôr bol spolu s priateľmi a bratom Augustínom popravený gilotínou.

V priebehu svojho šírenia zmenil význam a na konci 19. storočia sa slovo terorista z pôvodného označenia niekoho, kto v mene štátu vykonáva nespravodlivé masové exekúcie, zmenilo na označenie jednotlivca, ktorý je, naopak, spájaný s násilím proti štátu. Za túto zmenu významu boli najviac zodpovední fanatickí ruskí a francúzski anarchisti z 80. a 90. rokov 19. storočia. Pojem teror pritom možno chápať v dvoch významoch, a to ako:

- Teror, ktorý nemá politické ciele a využíva sa hlavne ako prostriedok nátlaku voči konkrétnym osobám, pričom k jeho najvýraznejším prejavom patrí najmä fyzické obmedzovanie osobnej slobody, vyhrážanie sa, vydieranie a pod.
- Teror, ktorý je politický orientovaný a využíva sa tak proti skupinám obyvateľstva, ako aj jednotlivcom s cieľom vyvolať strach a vzbudiť hrôzu u niektorých skupín obyvateľstva. Uskutočňujú ho vládnuce inštitúcie, organizácie a skupiny, ktoré ich podporujú, voči vlastnému obyvateľstvu alebo obyvateľstvu na kolonizovaných, okupovaných alebo vo vojne zabraných územiach. Prejavuje sa v prehnanom a drastickom uplatňovaní zákonov, ktoré vyúsťuje do ich deformácie i celého právneho systému, pričom v záujme splnenia politických cieľov spravidla prekračuje hranice zákonnosti. Dochádza pri ňom k zneužívaniu ozbrojených zložiek voči protivníkom vo vlastnom štáte alebo pri podpore a realizácii teroristických akcií na území iných štátov. (Škvrnda, 2002, s. 9 a 10)

1.2 Terorizovanie

Najvýraznejší vonkajší prejav teroru i terorizmu predstavuje terorizovanie – používanie násillia alebo hrozby násillia jednotlivcami alebo skupinami v rôznych podobách na zastrašovanie iných jednotlivcov alebo skupín až po ich fyzickú likvidáciu. Ide pri ňom predovšetkým o využívanie sociálno-psychologického fenoménu zastrašovania, prostredníctvom ktorého subjekt sleduje presadenie svojich záujmov a cieľov, a to vytvorením atmosféry hrôzy z násillia alebo hrôzy z jeho použitia voči iným subjektom.

Terorizovanie však nemusí mať automaticky politický charakter, pretože medzi javy sociálno-psychologického charakteru patrí okrem politického terorizmu napríklad aj kriminálny alebo patologický terorizmus, pri ktorých uplatnenie násillia alebo vyvolanie strachu z násillia voči jednotlivcom alebo skupinám nemá politický charakter a nesmeruje k získaniu politickej moci.

Povahu terorizmu nadobúda až na základe spojenia s politickými cieľmi (Cigánik a Jaššová, 2006, s. 52).

1.3 Terorizmus

Terorizovanie nadobúda podobu terorizmu až na základe jeho spojenia s politickými cieľmi a motívmi. Pri terorizme totiž nejde primárne o bezohľadné a kruté uplatňovanie násilia a o jeho priame deštruktívne následky (i keď v niektorých prípadoch sa môže do popredia dostať práve táto stránka terorizmu), ale o psychologicky pôsobiace sprostredkovanie politického posolstva.

Z uvedeného vyplýva, že terorizmus sa od terorizovania líši jeho politickou podmienenosťou a zdôvodnením, ktoré nie je primárne založené na finančnom (ekonomickom, materiálnom) zisku, ako je tomu v prípade organizovaného zločinu alebo iných kriminálnych činov, a ani na vlastnom psychickom uspokojení z realizovaných násilných aktivít, ako je tomu v prípade patologických násilných činov.

Pri terorizme je práve používanie v mnohých prípadoch extrémneho násilia alebo hrozby použitia násilia prostriedkom ako dosiahnuť vytýčené politické ciele. Brutalita útokov, počty obetí a spôsobené materiálne škody sú síce dôležité, ale nie prvoradé. Oveľa dôležitejšie je vytvorenie atmosféry strachu, hrôzy a uvedomenia si, že k takým krutostiam môže dôjsť nečakane kedykoľvek v budúcnosti. Účinnosť terorizmu spočíva práve v strachu a hrôze z ďalších, nových teroristických útokov.

Tým, že terorizmus sa vyznačuje postupnosťou, nadväznosťou a až systematickosťou jednotlivých krokov pri realizácii teroristických aktivít (teroristický útok je len výnimočne osamoteným alebo náhodným činom) a využíva pritom prvky prekvapenia a nevypočítateľnosti, nielen že sa tým zvyšujú obavy verejnosti, ale zároveň sa tým vytvára zvýšený tlak na predstaviteľov štátnej moci, ktorí v dôsledku neho často reagujú neadekvátne alebo neefektívne.

Všeobecne možno pri politicky motivovanom terorizme rozoznať dva hlavné smery:

- terorizmus, ktorý útočí proti štátu a chce ho oslabiť, rozložiť až zničiť;
- terorizmus, ktorý chce štát upevniť, posilniť a preto útočí proti nepriateľom štátu.

Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že kým prvý z nich zameriava svoje

aktivity proti štátu, jeho fungovaniu, konaniu, inštitúciám alebo predstaviteľom, druhý z nich sa zameriava na posilnenie a upevnenie moci štátu prostredníctvom zastrašovania alebo dokonca fyzickej likvidácie jeho politických protivníkov.

Pre lepšie rozlíšenie oboch smerov niektorí autori, ako napríklad **Mader**, **Micewski** a **Wieser** (2002) používajú pre terorizmus zameraný proti štátu označenie „*terorizmus zospodu*“ a pre štátny terorizmus zameraný na posilnenie moci štátu označenie „*terorizmus zvrchu*“. Iní autori, ako napríklad **Strmiska** (2001) zasa označujú prvý smer ako „*subverzívny (podvratný)*“ a druhý smer ako „*represívny*“.

1.4 Vigilantizmus

V súvislosti s pojmami teror a terorizmus sa používa aj pojem vigilantizmus, ktorá predstavuje nelegálnu a násilnú činnosť, pri ktorej určité (neštátne) skupiny zvyčajne konšpiratívnym spôsobom nahrádzajú alebo dopĺňajú represívnu funkciu štátu, pretože ju považujú za nedostatočnú. Členovia týchto skupín sú presvedčení o neefektívnosti vládnuceho režimu a preto považujú za nevyhnutné vziať spravodlivosť do vlastných rúk, a to aj za použitia najkrajnejších prostriedkov. (Škvrnda, 2002, s. 10)

Typickými predstaviteľmi takýchto skupín sú tzv. eskadry smrti. Ide o ozbrojené polovojenské skupiny, ktoré zväčša v utajení uskutočňujú vraždy, únosy a teroristické útoky, zvyčajne z poverenia alebo objednávky diktátorských režimov, kriminálnych či teroristických organizácií. Často, ale nie výlučne sú spájané so štátnym terorizmom, pretože sa využívajú (okrem iného) aj na zastrašenie alebo likvidáciu politických odporcov a ďalších osôb nepohodlných pre vládnucci režim. Eskadry smrti sú často vytvárané z príslušníkov armády, tajných služieb alebo polície, ale tiež z civilných dobrovoľníkov či príslušníkov extrémistických skupín.

Najznámejšie prípady využívania eskadrií smrti pochádzajú zo Strednej (Salvador, Guatemala, Honduras a Nikaragua) a Južnej Ameriky (Kolumbia, Čile, Peru), niektorých oblastí Afriky (Pobrežie Slonoviny, Kongo) a Ázie (Irak, Afganistan, Bangladéš), no aj z Európy (napríklad v Kosove alebo dokonca v demokratickom Španielsku, kde bola na boj proti teroristickej skupine ETA založená eskadra smrti známa ako GAL). K týmto skupinám možno priradiť aj špeciálne vytvorenú jednotku tajnej spravodajskej služby Izraela – Mossadu, ktorej cieľom bolo zlikvidovať teroristov zodpovedných za zabitie izraelských

športovcov počas letnej olympiády v Mníchove v roku 1972.

Vigilantizmus potvrdzuje zložitú vzťah medzi terorom a terorizmom. Subjekty pôsobiace ako paralelné skupiny podporujúce štát sa totiž pri zmene pomerov môžu stať teroristickými a vzápätí zaútočiť na štát. K protirečeniam pôsobenia rôznych foriem teroru a terorizmu patrí aj skutočnosť, že akcie vigilanzizmu označené ako teroristické majú neraz za cieľ odvrátiť pozornosť od iných teroristických aktivít, či už podporujúcich štát, alebo pôsobiacich proti nemu. Z prostriedku boja s terorizmom sa tak môže stať faktor, ktorý terorizmus podnecuje.

2 Problém definovania terorizmu

V súčasnosti, ako sme už uviedli, existuje síce veľké množstvo rôznych definícií terorizmu (viaceré zdroje uvádzajú, že ich je viac ako sto), ale neexistuje žiadna jednotná a ucelená definícia, na ktorej by sa medzinárodné spoločenstvo zhodlo, alebo ktorá by bola všeobecne akceptovaná. A to aj napriek enormnej snahe bývalého generálneho tajomníka OSN **Kofihou Ananna**, ktorá sa vystupňovala najmä po teroristických útokoch z 11. septembra 2001.

Príčin, prečo svetové spoločenstvo dosiaľ neprijalo žiadnu spoločnú medzinárodne uznávanú definíciu terorizmu, je niekoľko a viac sa im venujeme v závere. Podľa **De la Corte Ibáñeza** (2009) jednou z nich je napríklad postoj moslimských krajín, ktorých zástupcovia vytrvalo odmietajú všeobecnú definíciu terorizmu, pretože podľa nich nie je možné nazývať teroristami tých, ktorí používajú násilie v mene práva na sebaurčenie národov alebo ako nástroj odporu voči zahraničnej okupačnej sile.

Medzi ďalšie príčiny neprijatia univerzálnej definície patria najmä ideologické a politické dôvody. Z takejto definície by totiž mohli pre krajiny vyplývať veľmi významné právne dôsledky a tak aj preto **Golder** a **Williams** (2009) prirovnávajú hľadanie definície terorizmu k hľadaniu Svätého grálu. Iní autori, ako napríklad **Zeman** (2003) zasa tvrdia, že problém definície je ten istý, ako rozhodnúť, kto je terorista a kto už je bojovníkom za slobodu, teda človekom obraňujúcim práva, ktoré mu boli podľa jeho názoru odcudzené.

2.1 Definovanie terorizmu na medzinárodnej úrovni

Prvá oficiálna definícia terorizmu, ktorá mala mať medzinárodnú platnosť,

bola formulovaná v roku 1937 v rámci rokovania Ligy národov³ o Dohode o prevencii a potlačaní terorizmu. Dohodu podpísalo 24 štátov, avšak ratifikovala ju nakoniec iba India. Problémom bola najmä relatívne široké vymedzenie terorizmu, keďže za teroristické činy boli prehlásené aj kriminálne činy namierené proti štátu, ktorých cieľom je vyvolať teror voči určitým osobám, skupinám osôb alebo verejnosti (Strmiska, 2001).

Ďalšie, odlišné a výstižnejšie definície terorizmu sa objavili až po druhej svetovej vojne, v druhej polovici 20. storočia, kedy sa terorizmus stával postupne čoraz väčším bezpečnostným problémom a čoraz častejším nástrojom riešenia sporov, resp. nástrojom presadzovania politických cieľov (záujmov, požiadaviek) a tým aj predmetom skúmania odborníkov, hlavne z oblasti bezpečnosti.

Jeden z najvýznamnejších odborníkov na poli skúmania terorizmu **Paul Wilkinson**, ktorého diela *Politický terorizmus* a *Terorizmus a liberálny štát* sa v súčasnosti považujú za už klasické diela v tejto oblasti, považoval terorizmus za „formu tajne vedenej, nevyhlásenej, nekonvenčnej vojny, realizovanej bez ohľadu na akékoľvek humanitárne obmedzenia a pravidlá“ a teroristické aktivity charakterizoval ako „neobmedzené, nevyberané, svojvoľné a nepredvídateľné, neludské a barbarské násilie“. (Wilkinson, 1974) Terorizmus definoval ako „zастраšovanie, vraždenie, ničenie (alebo za ich hrozbu), systematicky využívané na terorizovanie jednotlivcov, skupín, komunit či vlád s cieľom dosiahnuť uznanie svojich politických požiadaviek.“ (Wilkinson, 1977)

Iný odborník na terorizmus, **Walter Laquer**, autor prác *Terrorism, Age of Terrorism, New Terrorism* alebo *A History of Terrorism*, z ktorých najmä prvé tri už možno v dnešnej dobe taktiež považovať za klasické diela v predmetnej oblasti, definoval terorizmus ako „systematické používanie vraždenia, násillia a ničenia, alebo ich hrozby, s cieľom dosiahnuť určité politické ciele“. (Laquer, 2001) **Samuel P. Huntington** zasa vo svojej najznámejšej publikácii *Stret civilizácií* definoval terorizmus ako „zbraň slabých, to znamená tých, ktorí nedisponujú konvenčnou vojenskou silou“. (Huntington, 2001, s. 219)

Bruce Hoffman, autor publikácie *Inside Terrorism*, ponúka novšiu definíciu, podľa ktorej „terorizmus predstavuje zámerné násillie použité na dosiahnutie

³ Liga národov (League of Nations) bola medzinárodná organizácia založená po skončení prvej svetovej vojny na základe výsledkov parížskej mierovej konferencie. Dňa 28. júna 1919 bola podpísaná Versaillská mierová zmluva, čo fakticky predstavovalo vytvorenie Ligy národov. Úlohou organizácie bola povojnová demilitarizácia, udržanie svetového mieru a prevencia pred ďalšími vojnovými konfliktami pomocou zásad kolektívnej bezpečnosti a diplomatického vyjednávania.

špecifických politických, sociálnych alebo náboženských cieľov, prostredníctvom vyvolávania strachu vo verejnosti“. (Hoffman, 1999) V súvislosti s Hoffmanom je dôležité poznamenať, že patril medzi prvých odborníkov, ktorí zavrhlí naivnú, ale pohodlnú predstavu dlhodobu šírenú hromadnými oznamovacími prostriedkami v USA, že terorizmus je doménou šialencov, ale naopak, pripúšťali fakt, že používanie terorizmu ako metódy politického boja môže byť aj výsledkom racionálnej kalkulácie. Dokazuje to jeho výrok: „Napriek tomu, že terorizmom a teroristami sa zaoberám už viac ako dvadsať rokov, stále ma znovu a znovu prekvapuje, ako znepokojivo normálna sa väčšina teroristov javí, keď sa s nimi človek naozaj stretne a rozpráva sa s nimi. Skôr ako fanatici so šialeným výrazom v očiach či vyšinutí vrahovia, ktorých sme zvyknutí očakávať, mnohí z nich sú v skutočnosti veľmi zrozumiteľne sa vyjadrujúci a neobyčajne premýšľaví jedinci, pre ktorých terorizmus je (či bol) úplne racionálnou voľbou, často uskutočnenou zdráhavo a až po dlhom premýšľaní a debate“. (Hoffman, 1999)

Veľmi vyváženú definíciu terorizmu ponúka **Henner Hess**, nemecký autor, ktorý chápe terorizmus ako „sériu vopred premyslených aktov priameho fyzického násillia, uskutočňovaných síce systematicky, ale s nepredvídateľnosťou a diskontinuitou s cieľom dosiahnuť psychický účinok na osoby, ktoré nie sú totožné s priamymi, fyzicky zasiahnutými obeťami“. (Hess, 2002)

2.2 Definovanie terorizmu v Českej republike

Z českých autorov zaoberajúcich sa terorizmom, **Marian Brzybohatý**, známy predovšetkým svojimi knihami *Terorizmus I* a *Terorizmus II*, uvádza definíciu, podľa ktorej „terorizmus predstavuje cieľavedomé použitie organizovaného násillia proti nezúčastneným osobám za účelom dosiahnutia politických, kriminálnych alebo iných cieľov“. (Brzybohatý, 2005, s. 14)

Širšiu definíciu terorizmu ponúka **Maximilián Strmiska**, ktorý definuje terorizmus ako „politicky motivovanú a zdôvodňovanú metódu viac-menej systematického používaného násillia (najčastejšie ozbrojeného násillia nerešpektujúceho medzinárodné konvencie), ktorého hlavným cieľom je dosiahnutie určitého zamýšľaného psychologického efektu, svojim obsahom obvykle výrazne presahujúceho okruh priamych obetí alebo svedkov útoku, pričom vzhľadom na predpokladaný politický význam je bezprostredný fyzický účinok násilnej akcie druhoradý“. (Strmiska, 2001, s. 14)

Na rozdiel od Strmisku veľmi jednoduchú definíciu terorizmu uvádza vo svojej monografii *Mezinárodní politika* **Oskar Krejčí**, ktorý o terorizme hovorí ako o „*systematickom používaní fyzického násillia, a to prevažne voči civilistom*“. Na jej doplnenie uvádza, že „*terorizmus je v podstate politickým nástrojom ozbrojeného boja slabých proti silným, a v zásade ide o stratégiu, ktorá predpokladá veľkú výhru pri malom riziku*“. (Krejčí, 2010, s. 425)

2.3 Definovanie terorizmu v Slovenskej republike

V slovenskej literatúre možno nájsť definície terorizmu napríklad v Malej slovenskej encyklopédii z roku 1993, podľa ktorej „*terorizmus predstavuje metódy hrubého zastrašovania politických odporcov pod hrozbou použitia násillia*“, alebo v Slovníku bezpečnostnej politiky, kde sú pod terorizmom chápané „*politicky motivované činy, ktorých prejavom sú bombové atentáty, únosy a iné násillné činy, pričom tieto akcie majú zastrašiť politických odporcov, ovplyvňovať verejnú mienku, alebo vyvíjať nátlak na jednotlivcov či skupiny obyvateľstva*“. (Kulašik, 2002)

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MV SR) ako orgán zohrávajúci v SR vedúcu úlohu v boji proti terorizmu nielen na území Slovenska, ale aj pri plnení medzinárodných záväzkov SR v tejto oblasti, na svojej internetovej stránke uvádza, že „*pod pojmom terorizmus sa všeobecne rozumie použitie hrozby alebo násillia proti osobám alebo majetku pri sledovaní politických, sociálnych alebo náboženských cieľov. Spravidla sa používa na zastrašenie alebo donútenie k ústupkom voči vláde, jednotlivcom alebo skupinám, resp. na to, aby zmenili svoje správanie alebo politiku*“.

Taktiež je pod pojmom terorizmus možné chápať „*použitie násillia organizovanou skupinou, s cieľom dosiahnuť politické zmeny v krajine alebo ovplyvniť prípadne narušiť fungovanie jej štátneho aparátu*“. (MV SR, 2014)

MV SR zároveň uvádza, že terorizmus je všeobecne charakterizovaný ako „*cieľavedomé, premyslené ohrozovanie jednotlivcov alebo skupín osôb, najmä páchaním násillia či hrozbou násillím, s cieľom vyvolať v nich strach a odôvodnené obavy o svoj život, zdravie a majetok ako vlastný, tak aj osôb blízkych, s cieľom vynútiť zmenu ich konania vo svoj prospech, napríklad za účelom získania moci alebo dosiahnutia vytýčených cieľov*“. (MV SR, 2014)

Zo slovenských autorov zaoberajúcich sa bezpečnostnou a obrannou problematikou, napríklad **Miroslav Kelemen** a kol. vo svojej publikácii *Extrémizmus ako bezpečnostná hrozba spoločnosti a občanov* definujú

terorizmus ako „súhrn antihumánnych metód hrubého zastrašovania politických odporcov hrozbou sily a užitia rôznych foriem násillia“. (Kelemen a kol., 2011, s. 15) **Pavel Nečas** a **Jaroslav Ušiak** zasa vo svojej vedeckej monografii *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia* definujú terorizmus ako „spôsob dosahovania politických cieľov prostredníctvom hrubého zastrašovania a používania viacerých druhov a foriem násillia, cieľom ktorých je vyvolanie strachu v spoločnosti“. (Nečas a Ušiak, 2010, s. 67)

Podobné definície terorizmu, ktorých spoločným prvkom je to, že *ide o politicky motivované násilné správanie sa určitých skupín alebo jednotlivcov*, možno nájsť aj v prácach (monografiách, učebniciach, štúdiách, článkoch alebo príspevkoch) ďalších slovenských autorov, ako sú napríklad **Kulich**, **Škvrnda**, **Labuzík**, **Jurčák**, **Szabo**, **Sviatko**, **Klavec**, **Kazanský**, **Cigánik** a **Jaššová** alebo **Ivančík** a ďalší autori a odborníci zaoberajúci sa otázkami obrany, národnej alebo medzinárodnej bezpečnosti alebo krízového manažmentu a v rámci nich aj problematikou terorizmu.

2.4 Problémy prijatia a akceptácie jednotnej medzinárodne uznávanej definície terorizmu

Jeden z najvážnejších problémov vytvorenia jednotnej a všeobecne uznávanej definície terorizmu spočíva v rozdielnosti názorov alebo uhlov pohľadu na terorizmus, ktoré vychádzajú z postojov jednotlivých názorových skupín k terorizmu. Všeobecne možno rozlíšiť štyri názorové skupiny:

- Vedeckí pracovníci – snažia sa zaujať čo najobjektívnejší názor, pričom najmä univerzity vytvárajú pre nich intelektuálne fórum, na ktorom môžu o terorizme a s tým spojených problémoch diskutovať bez obáv z napadnutia teroristami alebo vznesenia obvinenia voči nim z podpory terorizmu.
- Vládne autority – sú na rozdiel od vedeckých pracovníkov, vzhľadom na ich postavenie, veľmi častým terčom teroristických útokov. Ich názory na terorizmus musia z vyššie uvedeného dôvodu zodpovedať určitým zásadám, právnym normám, verejnej mienke i pravidlám uplatňovaným v medzinárodných vzťahoch.
- Verejnosť – na rozdiel od vládnych autorít môže veľmi dramaticky meniť svoje názory v rámci reakcie na jednotlivé incidenty. Jej názory sú ovplyvňované najmä masmédiami a ich interpretáciou reality.

- Teroristi a ich sympatizanti – názory tejto skupiny odrážajú vieru ľudí, ktorí sú presvedčení, že žijú v područí represívnej vlády, pričom svoje vlastné násilné činy obhajujú porovnávaním so skutočným alebo domnelým násilím zo strany svojich oponentov. (Řehák a kol., 2008, s. 13)

Ďalší z problémov vytvorenia jednotnej a všeobecne akceptovanej definície terorizmu spočíva v postoji niektorých štátov k tomuto problému, pretože ten, kto je pre jedného teroristu, pre druhého je bojovník za slobodu a opačne. Aby sa obišla táto výslovne politická či ideologická prekážka, štáty začali prijímať zákony alebo uzatvárať medzi sebou zmluvy, ktoré jednoznačne kriminalizujú určité konanie, napríklad únosy osôb a lietadiel, odpaľovanie bômb v dopravných prostriedkoch a pod. Taktiež viaceré medzinárodné organizácie prišli s vlastnými uzneseniami (rezolúciami) v rámci boja proti terorizmu. Napríklad *Medzinárodný dohovor o potláčaní financovania terorizmu* jasne stanovuje, že je zločinom zhromažďovať alebo poskytovať financie s cieľom zabitia alebo zranenia civilného obyvateľstva alebo jeho zastrašenia, či s úmyslom vynútiť si násilím niečo na vláde danej krajiny. (Labuzík, 2012)

Okrem toho štáty alebo vládne organizácie v snahe vysporiadať sa s problémom terorizmu začali prijímať vlastné definície. Jednu z prvých definícií terorizmu predstavovala v roku 1975 Európska definícia Trevi (pomenovaná podľa známej rímskej fontány Fontana di Trevi), podľa ktorej *„terorizmus predstavuje použitie násillia alebo vyhrážanie sa použitím násillia súdržnou skupinou násillníckych osôb (nie vojakov počas vojny) za účelom dosiahnutia politických ziskov“*. (Schmid, 1997, s. 16)

Jednou z prvých krajín, ktorá sa pokúsila zostaviť vlastnú zákonnú definíciu terorizmu, bola Veľká Británia. V snahe odlíšiť teroristické činy od kriminálnych vláda Veľkej Británie dospela v roku 1974 k nasledujúcemu záveru: *„Pre účely zákona sa terorizmom rozumie požitie násillia pre politické ciele a zahŕňa akékoľvek využitie násillia pre zastrašenie verejnosti alebo niektorej jej častí“*. (Schmid, 1997, s. 16)

Z prvých európskych pokusov o definovanie terorizmu stojí za zmienku ešte prehlásenie, ktoré vydal v roku 1985 nemecký Spolkový úrad pre ochranu ústavy. Podľa tohto prehlásenia *„terorizmus je priebežný proces boja za politické ciele, ktoré sa dosahujú metódou násillných útokov na životy a majetok tretích osôb, zvlášť krutými zločinmi (vraždami, vydieraním, únosmi, podpaľačstvom, bombovými útokmi) alebo inými násillnými aktmi, ktoré slúžia k príprave podobných zločinov“*. (Schmid, 1997, s. 17)

Mimo Európy s jednou z prvých definícií terorizmu prišla v roku 1976 CIA (Central Intelligence Agency). Tá definovala terorizmus ako „*hrozbu násilím alebo priame použitie násilia na politické účely, ak je taká akcia zameraná na ovplyvnenie prístupu alebo správania cieľovej skupiny, a ak pôsobenie takej skupiny presahuje hranice národných štátov*“. V roku 1980 CIA túto definíciu inovovala nasledovne: „*Terorizmus predstavuje hrozbu násilím alebo použitie násilia k dosiahnutiu politických cieľov, vykonávané jednotlivcami alebo skupinami, uskutočňované či už v opozícii, alebo v prospech vládnych autorít, pokiaľ sú také akcie zamerané na šokovanie alebo zastrašenie veľkých skupín obyvateľstva, väčších než skupina aktuálnych obetí*“. (Cigánik a Jaššová, 2006, s. 59) V súčasnosti sa CIA riadi nasledujúcou definíciou: „*Pojem terorizmus znamená vopred premyslené, úkladné, politicky motivované násilie páchané na voči nekombatantom nadnárodnými skupinami alebo tajnými agentmi*“. (CIA, 2013)

Americké ozbrojené sily používali v roku 1983 definíciu, ktorá hovorila, že „*terorizmus predstavuje premyslené použitie násilia alebo hrozby násilia za účelom ziskov politickej alebo ideologickej povahy, vykonávané prostredníctvom zastrašovania, násilného donucovania alebo vzbudzovaním obáv*“. (Schmid, 1997, s. 17)

Iná americká vládna agentúra – FBI (Federal Bureau of Investigation) používala od roku 1983 definíciu, podľa ktorej je terorizmus definovaný ako „*nezákonné použitie sily alebo násilia voči osobám alebo majetku, k zastrašeniu alebo násilnému donúteniu vlády, civilnej populácie či akejkoľvek ďalšej cieľovej skupiny, za účelom presadenia politických a sociálnych cieľov*“. V súčasnosti sa FBI riadi zvlášť definíciou pre domáci terorizmus a zvlášť definíciou pre medzinárodný terorizmus.

Prvá z nich definuje domáci terorizmus ako „*aktivitu ktorá: (1) zahŕňa akty nebezpečné pre ľudský život, ktoré porušujú federálne alebo štátne právo; (2) sa objavuje úmyselne s cieľom zastrašiť civilnú populáciu, ovplyvniť politiku vlády zastrašovaním alebo nútením, alebo pôsobiť na výkon vládnutia prostredníctvom masovej deštrukcie, vraždami alebo únosmi, (3) a odohráva sa v rámci teritoriálnej jurisdikcie USA*“.

Druhá z nich definuje medzinárodný terorizmus ako „*aktivitu ktorá: (1) zahŕňa násilné akty alebo akty nebezpečné pre ľudský život, ktoré porušujú federálne alebo štátne právo; (2) sa objavuje úmyselne s cieľom zastrašiť civilnú populáciu, ovplyvniť politiku vlády zastrašovaním alebo nútením, alebo pôsobiť na výkon vládnutia prostredníctvom masovej deštrukcie, vraždami*

alebo únosmi, (3) a odohráva sa primárne mimo teritoriálnej jurisdikcie USA alebo prekračuje národné hranice.“ (FBI, 2014)

Keďže americká vláda nikdy nevydala vlastnú definíciu, so svojou definíciou terorizmu prišlo americké ministerstvo zahraničných vecí, podľa ktorého terorizmus predstavuje „vopred pripravené, politicky motivované násillie, vykonávané nadnárodnými tajnými agentmi alebo organizáciami na nebojujúcich terčoch, s obvyklým cieľom ovplyvniť verejnosť“. Podľa ministerstva obrany zasa „terorizmus predstavuje zámerné používanie násillia s cieľom vyvolávať strach a jeho prostredníctvom nútiť verejnú správu alebo spoločnosť, aby niečo urobila, alebo naopak neurobila. Ciele terorizmu majú ideologický, náboženský alebo politický charakter.“⁴

Na margo vyššie uvedených definícií možno uviesť, že všetky z nich sú náležité, vhodné, výstižné, ale spĺňajú podmienky všeobecnej akceptácie? Bohužiaľ, musíme skonštatovať, že nespĺňajú. Vystáva totiž otázka: Ak sa v rámci definovania terorizmu obmedzí použitie násillia alebo hrozby použitia násillia len na nekombatantov, tak bude násillie páchané voči kombatantom legitímne?

V nadväznosti na tento problém by možno bolo dobré vrátiť sa do čias starého Ríma, kde základnou právnou zásadou v rímskom práve bola zásada „*nullum crimen sine lege*“, to znamená, že právo má byť zrozumiteľné, presné a jasné, aby naplňovalo požiadavku právnej istoty. Ak je totiž pod pojem „terorizmus“ v Európe zaraďované iné konanie ako napríklad v Afrike či v Ázii, vzniká akési právne vákuum. Tento nežiaduci stav celkovej neistoty, aký čin to vlastne páchatel spáchal, potom prispieva k nejasnosti celej situácie.

Preto za zatiaľ asi najvýstižnejšiu definíciu terorizmu možno považovať formuláciu uvedenú v *Medzinárodnom dohovore o potláčaní financovania terorizmu*, podľa ktorej sa aktom terorizmu rozumie „akýkoľvek čin spáchaný s úmyslom spôsobiť smrť alebo vážne zranenie civilistovi, alebo v rámci konfliktu osobe aktívne sa nezúčastňujúcej boja, pričom zámerom tohto činu, súdiac podľa jeho povahy alebo kontextu spáchania, je zastrašiť populáciu alebo donútiť vládu či medzinárodnú organizáciu k určitému jednaniu alebo nečinnosti.“ (OSN, 1999)

Za pomerne vydarený pokus o definovanie terorizmu býva označovaná iniciatíva odborníkov a akademikov z rôznych univerzít v rokoch 1984 až 1988,

⁴ United States Department of Defense. 2014. *Definitions*. Dostupné na internete: <<http://www.defense.gov/pubs/definitions>>

výsledkom ktorej bolo dosiahnutie konsenzu až 81 % zúčastnených vedcov na nasledujúcej definícii: „Terorizmus je metóda vzbudzovania strachu prostredníctvom opakovaných násilných aktov, vykonávaných tajnými alebo polotajnými jednotlivcami, skupinami či štátnymi orgánmi z idiosynkratických, kriminálnych alebo politických dôvodov, pričom na rozdiel od atentátov nie sú priame obete násillia pravým terčom teroru. Okamžité ľudské obete násilných aktov sú obvykle buď vyberané náhodne (príležitostné terče) z cieľovej verejnosti, alebo zámerne (reprezentatívny alebo symbolický terč) a slúžia k odovzdaniu správy. Komunikačné procesy medzi teroristami (organizáciami), (ohrozenou) obeťou a hlavným terčom, založené na násillí a šírení strachu, sú využívané k manipulácii hlavného terča (verejnosti) tým, že sa z nich stávajú terče teroru, požiadavkou alebo upútaním pozornosti v závislosti na tom, či ide o zastrašovanie, násillné donucovanie alebo šírenie propagandy.“ (Řehák a kol., 2008, s. 14)

Ani táto definícia, napriek tomu, že zahŕňa všetky v súčasnosti všeobecne akceptované prvky terorizmu, nepredstavuje dogmu, a tak sa postupne objavujú stále ďalšie pokusy o čo najvýstižnejšiu definíciu tohto javu. O jeden z nich sa postarala Európska únia, pričom výsledkom takejto snahy bolo prijatie dokumentu *Spoločný postoj Rady EÚ pre použitie zvláštnych opatrení v boji s terorizmom (2001/931/CFSP)*. Podľa článku 1, odseku 3 tohto dokumentu „teroristickým činom sa rozumie akýkoľvek z nasledujúcich úmyselných činov, ktorý na základe svojej povahy alebo súvislosti môže vážne poškodiť niektorý štát alebo niektorú medzinárodnú organizáciu prostredníctvom:

- vážneho zastrašovania obyvateľstva,
- neoprávneného nútenia vlády alebo medzinárodnej organizácie k určitému konaniu alebo upustenia od určitého konania,
- vážnej destabilizácie alebo rozvrátenia základnej politickej, ústavnej, ekonomickej či spoločenskej štruktúry štátu alebo medzinárodnej organizácie, a to:
 - útoky na životy určitých osôb,
 - útoky na fyzickú integritu osôb,
 - únosy alebo branie rukojemníkov,
 - spôsobenie rozsiahleho zničenia vládneho alebo verejného zariadenia, dopravného systému, zariadenia infraštruktúry, vrátane informačného systému, pevnej plošiny umiestnenej na kontinentálnom šelfe, verejného miesta či súkromného majetku,

ktoré pravdepodobne ohrozí ľudský život alebo povedie k značnej hospodárskej strate,

- zmocnenie sa lietadiel, lodí alebo iných prostriedkov osobnej alebo nákladnej dopravy,
- výroba, držanie, opatrovanie, doprava, dodávka alebo používanie zbraní, výbušnín alebo jadrových, chemických či biologických zbraní, ako aj výskum a vývoj chemických a biologických zbraní,
- šírenie nebezpečných látok alebo podpaľačstvo, spôsobenie výbuchov alebo záplav, v dôsledku ktorých dôjde k ohrozeniu ľudského života,
- hrozba spáchania ktoréhokoľvek z vyššie uvedených činov,
- vedenie teroristickej skupiny,
- podiel na aktivitách teroristickej skupiny, napríklad dodávaním informácií, materiálnych zdrojov alebo financovaním ich aktivít akýmkoľvek spôsobom s vedomím skutočnosti, že takýto podiel prispeje k trestnej činnosti skupiny.“ (EÚ, 2001)

Problematikou terorizmu sa samozrejme zaoberá aj Organizácia spojených národov (OSN), ktorá vo svojej rezolúcii č. 1373 (2001) z 28. septembra 2001 veľmi tvrdo odsúdila teroristické útoky z 11. septembra 2001 a označila ich za hrozbu pre medzinárodnú bezpečnosť a mier (OSN, 2001).

V ďalšej rezolúcii Bezpečnostnej rady č. 1566 (2004) z 18. septembra 2004 OSN označila terorizmus za „zvlášť nebezpečný jav, ktorý zasieva strach medzi obyvateľstvom, zastráňa obyvateľstvo a na vládach a medzinárodných organizáciách si vynucuje, aby prijímali určité opatrenia, alebo naopak, aby ich neprijímali“. Zároveň vyslovene uvádza, že teroristické činy nemôžu byť ospravedlnené žiadnymi motívmi politickej, náboženskej, filozofickej, ideologickej, rasovej, etnickej alebo akejkoľvek inej povahy (OSN, 2004).

OSN taktiež v predmetnej rezolúcii uviedla, že „terorizmom je každý kriminálny akt spáchaný so zámerom spôsobiť smrť alebo vážne zranenie s cieľom vyvolať v zasiahnutej spoločnosti pocit strachu, zastráňať obyvateľstvo a nútiť vlády alebo medzinárodné organizácie k nejakým opatreniam, alebo ich naopak od niektorých opatrení alebo určitých činov odradzovať“.

Výraznejší pokrok v definovaní terorizmu mala priniesť tzv. „skupina

múdрых⁴⁵ na čele s bývalým thajským predsedom vlády **Anandom Panyarachunom**. Skupina síce skonštatovala, že terorizmu sa darí všade tam, kde existuje bezprávie, chudoba, politický útlak, ponižovanie, extrémizmus a nedodržiavanie ľudských práv, ako aj tam, kde prebiehajú regionálne konflikty a zahraničná okupácia, avšak všeobecne akceptovanú univerzálnu definíciu terorizmu neprijala. (Eichler, 2010)

Záver

Ako vyplýva z vyššie uvedených definícií terorizmu, rozmanitosť výkladu a ponímania terorizmu z rôznych uhlov pohľadu vytvára možnosť rôznej interpretácie a následne rôznej definície tohto fenoménu. Z toho dôvodu, podobne ako v iných oblastiach teórie a praxe, vzniká namiesto spoločnej univerzálnej definície množstvo ďalších, novších definícií, od najjednoduchších až po veľmi široké, ktoré síce rozširujú percepciu terorizmu, ale problém zásadne neriešia. Väčšina z nich sa však zhoduje v tom, že ide o používanie násilia alebo hrozby použitia násilia voči nezúčastneným osobám za účelom vyvolania strachu a dosiahnutia vopred stanovených cieľov. Napriek tejto zhode prijatie jednotnej celosvetovo uznávanej definície, ktorá by komplexne vystihovala tento jav, spôsobuje problémy.

Najväčšie problémy a rozdiely pritom vyplývajú z toho, čo sme naznačili už vyššie, a to z odlišného vnímania terorizmu predstaviteľmi štátu, masmédiami, akademickou obcou, verejnosťou, ozbrojenými a policajnými zložkami, spravodajskými službami a taktiež z rozdielnej interpretácie a chápania terorizmu v jednotlivých štátoch, či už z dôvodu kultúrnych alebo hodnotových rozdielov, alebo z dôvodov rozdielneho vnímania ohrozenia terorizmom, to znamená, či sú krajiny terorizmom bezprostredne ohrozené, alebo nie a ak áno, tak akú veľkú hrozbu terorizmus pre spoločnosť v danej krajine predstavuje. Aj preto sa možno domnievať, že v najbližšej dobe s najväčšou pravdepodobnosťou nepríde k zhode pri hľadaní jednotnej, univerzálnej a medzinárodne všeobecne akceptovanej definície terorizmu.

Literatúra:

BLAŽEK, V. – KELEMEN, M. 2010. Pohľad na zdroje súčasného vojenského

⁵ Členmi skupiny boli napríklad Sadako Ogata z Japonska, Jevgenij Primakov z Ruska, Brent Scowcroft z USA, Gro Harlem Brundtlandová z Nórska, Robert Badinter z Francúzska a ďalší.

- a nevojenského ohrozenia. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2010 : zborník vedeckých a odborných prác z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. Milana Rastislava Štefánika, 2010, s. 21-26.
- BRZYBOHATÝ, M. 2005. *Terorizmus I*. Praha : Police History. 141 s. ISBN 80-902670-1-7.
- CIA. 2013. *Terrorism FAQs*. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-faqs.html>>
- CIGÁNIK, Ľ. – JAŠŠOVÁ, E. 2006. *Terorizmus*. Bratislava : VEDA – vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 373 s. ISBN 80-224-0892-1.
- COMBS, C. C. – SLANN, M. W. 2007. *Encyclopedia of terrorism*. New York : Facts On File, 2007. 478 p. ISBN 978-0-81606-277-5.
- DE LA CORTE IBÁÑEZ, L. 2009. *Logika terorizmu*. Praha : Academia, 2009. 321 s. ISBN 978-80-200-1724-6.
- EICHLER, J. 2004. Asymetrické války. In *Vojenské rozhledy*, 2004, roč. 13, č. 2, ISSN 1210-3292, s. 17-26.
- EICHLER, J. 2010. *Terorizmus a války v době globalizace*. Praha : Univerzita Karlova. 2010. 400 s.
- EU. 2001. Council Common Position of 27 December 2001 on the application of specific measures to combat terrorism (2001/931/CFSP). Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:344:0093:0096:EN:PDF>>
- FBI. 2014. *Definitions of Terrorism in the United States Code*. Dostupné na internete: <<http://www.fbi.gov/about-us/investigate/terrorism/terrorism-definition>>
- FERGUSON, Ch. D. – POTTER, W. 2005. *The Four Faces of Nuclear Terrorism*. New York : Routledge, 2005. 392 s. ISBN 978-0-41595-244-6.
- GANOR, B. 2002. *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?* In *Police Practice and Research*, 2002, Vol. 3, No. 4, 2002, s. 287-304.
- GOLDER, B. – WILLIAMS, G. 2009. *What is terrorism? Problems of legal definition*. Dostupné na internete: <<http://www.gtcentre.unsw.edu.au/Publications/docs/pubs/terrorismDefinitions.pdf#search=%22terrorism%20%22legal%20definition%22%20%22>>
- HESS, H. 2002. *Terrorismus und globale Staatsbildung*. Dostupné na internete: <http://www.kj.nomos.de/fileadmin/kj/doc/2002/20024Hess_S_450.pdf>
- HOFFMAN, B. 1999. *Inside Terrorism*. New York : Columbia University Press,

1999. 288 p. ISBN 978-0-231-11469-1.
- HOFFMAN, B. 1999. *Inside Terrorism*. New York : Columbia University Press, 1999. 288 p. ISBN 978-0-231-11469-1.
- HUNTINGTON, S. P. 2001. *Stret civilizácií*. Praha : Rybka Publishers, 2001. 447 s. ISBN 80-861-8249-5.
- IVANČÍK, R. – UŠIAK, J. 2014. Terorizmus – aktuálna bezpečnostná hrozba. In *Bezpečnostné fórum 2014 – zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, s. 750-758. ISBN 978-80-557-0678-8.
- IVANČÍK, R. 2012. Terorizmus – globálna bezpečnostná hrozba z pohľadu problematiky jeho definovania. In *Współczesne problemy zarządzania bezpieczeństwem w aspekcie zagrożeń w Polsce, na Słowacji i Ukrainie*. Katowice : Wyższa szkoła zarządzania marketingowego i języków obcych w Katowicach, 2012, s. 104-111. ISBN 978-83-87296-34-6.
- IVANČÍK, R. 2013. Terorizmus – najväznejšia bezpečnostná hrozba súčasnosti. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2013 – zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika. 2013. s. 236-243. ISBN 978-80-8040-475-8.
- JURČÁK, V. 2009. Organizácie medzinárodného krízového manažmentu. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2009. 235 s. ISBN 978-80-8040-436-9.
- KAZANSKÝ, R. 2011. *Bezpečnostná politika – Teória konfliktov*. Banská Bystrica: FPVaMV UMB. 2011. 126 s.
- KAZANSKÝ, R. 2013. Súčasný problémy výskumu medzinárodných konfliktov a kríz a ich riešenia. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela – Belianum, 2013. 215 s. ISBN 978-80-557-0573-6.
- KELEMEN, M. – HAVAJ, P. – PORADA, V. 2011. *Extrémizmus ako bezpečnostná hrozba spoločnosti a občanov*. Karlovy Vary : Vysoká škola Karlovy Vary, 2011. 124 s. ISBN 978-80-87236-07-9.
- KLAVEC, J. 2004. *Terorizmus ako politický fenomén*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2004. 108 s. ISBN 978-80-2231-915-7.
- KREJČÍ, O. 2010. *Mezinárodní politika*. Praha : EKOPRESS, 2010. 4. vydanie. 751 s. ISBN 978-80-86929-60-6.
- KULAŠIK a kol. 2002. *Slovník bezpečnostných vzťahov*. Bratislava : Smaragd, 2002. 270 s. ISBN 80-89063-08-X.
- KULICH, M. A kol. 2002. *Terorizmus – destabilizujúci fenomén súčasnosti a boj*

- proti nemu*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR – Inštitút obrany a bezpečnosti, 2002. 106 s.
- LABUZÍK, M. A kol. 2012. *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu a USA v boji proti terorizmu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2012. 278 s. ISBN 978-80-8040-436-9.
- LAQUER, W. 2001. *A History of Terrorism*. Transaction Publishers, 2001. 296 p. ISBN 978-0-765-80799-1.
- MADER, H. M. – MICEWSKI, E. R. – WIESER, A. B. 2002. Terror und Terrorismus. In *Österreichische Militärische Zeitschrift*, 2002, No. 2/2002. Dostupné na internete: <<http://www.bmlv.gv.at/omz/ausgaben/artikel.php?id=73>>
- Malá slovenská encyklopédia. 1993. Bratislava : Encyklopedický ústav Slovenskej akadémie vied, 1993. 822 s. ISBN 978-80-855-8412-7.
- MARTIN, G. 2012. *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues*. 4th ed. London : SAGE Publications, Inc., 2012. 616 s. ISBN 978-1-45220-582-3.
- MEISELS, T. 2009. *Defining Terrorism – a typology*. In *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 2009, Vol. 12, No. 3, s. 331-351.
- MV SR. 2014. *Terorizmus*. Dostupné na internete: <<http://www.minv.sk/?teror>>
- NEČAS, P. – KELEMEN, M. 2010. *War on insecurity: calling for effective strategy!* Kiev : The Center of Educational Literature. 2010. 157 p. ISBN 978-611-01-0023-6.
- NEČAS, P. – SZABO, S. *Back to the Future, Geopolitical Security or Chaos?* Košice : Technická univerzita v Košiciach, 2009. 112 s. ISBN 978-80-553-0119-8.
- NEČAS, P. – UŠIAK, J. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2010. 166 s. ISBN 978-80-8040-401-7.
- OLAK, A. – OLEKSIEWICZ, I. 2008. *Bezpieczeństwo i zagrożenia współczesnego świata*. Rzeszów : MAX-DRUK. 2008. 251 s.
- OLAK, A. 2012. *Bezpieczeństwo i zagrożenia społeczne. Zarys problematyki*. Rzeszów: Amelia. 2012. 145 s.
- OSN. 1999. *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism*. Dostupné na internete: <www.un.org/en/sc/ctc/conventions/Conv12.pdf>
- OSN. 2001. *United Nations Security Council Resolution 1373 (2001)*. Dostupné

- na internete: <[http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20\(2001\).pdf](http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20(2001).pdf)>
- OSN. 2001. *United Nations Security Council Resolution 1564 (2004)*. Dostupné na internete: <<http://www.un.org/News/Press/docs/2004/sc8191.doc.htm>>
- PILLAR, P. R. 2013. Counterterrorism. In Williams, P. D. *Security Studies an Introduction*. New York: Routledge, 2013. ISBN 978-0-415-78281-4, s. 457-470.
- ŘEHÁK, D. – FOLTIN, P. – STOJAR, R. 2008. *Vybrané aspekty soudobého terorizmu*. Praha : Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2008. 146 s. ISBN 978-80-7278-443-1.
- SCHMID, A. P. 1997. Problémy s definovaním terorizmu. In *Encyklopédia Svetový terorizmus od staroveku až po útok na USA*. Praha : Svojtka & Co., 2001. s. 10-20. ISBN 978-80-7237-340-4.
- SOULEIMANOV, E. a kol: *Terorismus: válka proti státu*. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. 394 s. ISBN 80-86861-76-7.
- STRMISKA, M. 2001. *Terorismus a demokracie: pojetí a typologie subverzívního teroristického násilí v soudobých demokraciích*. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. 103 s. ISBN 978-80-2102-755-8.
- SVIATKO, M. 2005. *Globálny terorizmus*. Banská Bystrica : Euroatlantické centrum, 2005. 140 s. ISBN 978-80-9693-060-9.
- ŠKVRNDA, F – PAWERA, R. – WEISS, P. 2008. *Medzinárodná bezpečnosť*. Bratislava : Ekonóm. 136 s.
- ŠKVRNDA, F a kol. 2010. *Medzinárodné politické vzťahy*. Bratislava : Ekonóm. 230 s.
- ŠKVRNDA, F. 2002. *Terorizmus – najvýznamnejšia nevojenská bezpečnostná hrozba súčasnosti*. Bratislava : Generálny štáb Ozbrojených síl SR, 2002. 130 s. ISBN 80-968855-2-9.
- ŠKVRNDA, F. 2002. Sociálny fenomén terorizmu. In *Policajná teória a prax*, 2002, roč. 11, č. 1. ISSN 1335-1370.
- United States Department of Defense. 2014. *Definitions*. Dostupné na internete: <<http://www.defense.gov/pubs/definitions>>
- WILKINSON, P. 1974. *Political Terrorism*. London : Macmillan, 1974. 160 p. ISBN 978-0-333-17469-2.
- ZEMAN, J. 2003. Psychologie vysvětluje terorizmus. In *Psychologie dnes*, 2003, roč. 9, č. 3. ISSN: 1212-9607.